

ბრანი ძაპთარნი

გმუს მარციუს კორიოლანუსი

ანტიკური ტრადიციით, ძვ. წ. 510 თუ 507 წელს რომში სამეფო ხელისუფლება დაემხო და რესპუბლიკური წყობილება დამყარდა. მმართველობის ახალმა სისტემამ მაგისტრატების თანმიმდევრული მონაცვლეობა და ასარჩევ პირთა ასაკი და წოდებრივი კუთვნილება განსაზღვრა.

რომის თავისუფალი მოსახლეობა ორ ფენად იყოფოდა: პატრიციებად და პლებებად. ქვეყნის პოლიტიკური ცხოვრების წარმმართველები პატრიციები იყვნენ. მათი უპირატესობის დამადასტურებელი იყო სახელწოდება პატრიციუსის წარმომავლობა (pater, მამა). რესპუბლიკის პირველ საუკუნეებში რომაელ ხალხში (populus Romanus) მხოლოდ პატრიციები იგულისხმებოდნენ.

პლებეები დაბალი კატეგორიის სტატუსით სარგებლობდნენ და რესპუბლიკური კანონმდებლობით არცერთი თანამდებობის დაკავება არ შეეძლოთ. უფლებო პლებებს ქონებრივი ცენზის მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემდეგ გზა ეხსნებოდათ სამხედრო სამსახურში ჩასართავად და რომაული არმიის ძირითად ბირთვსაც ისინი შეადგენდნენ.

რომის რესპუბლიკის ისტორია პატრიციებისა და პლებების დაპირისპირებით დაიწყო. პატრიციების ამოცანას შეადგენდა პრივილეგიების შენარჩუნება, პლებებისა კი — უფლებების გაფართოება. ბერძნულ-რომაულ მწერლობაში მათი ბრძოლების საკმაოდ ვრცელი ეპიზოდებია აღწერილი.¹ ხაზგასმულია, რომ პლებეებში პოპულარული იყო პროტესტის პასიური ფორმა — **სეცესიო** (განდგომა, გამოყოფა, განხეთქილება). პლებეები სეცესიოს გზას ადგებოდნენ კრიტიკულ მომენტში, რომ იძულებული გაეხდათ პატრიციები, დათმობაზე წასულიყვნენ.

რესპუბლიკის ადრეულ ხანაში დასახელებულია რამდენიმე სეცესიო, რომელთაგან თავისი მნიშვნელობით გამოირჩევა ძვ. წ. 494 წელს მომხდარი ამბები. გადმოცემის თანახმად, ექვებთან და ვოლსკებთან ომის დროს, უფლებობით გაღიზიანებულმა პლებებმა უარი განაცხადეს სამშობლოს დაცვაზე, დატოვეს რომი, კარვები საღვთო მთაზე გაშალეს და ახალი ქა-

¹ Plut. Coriol. 5-6. I. Liv. II, 30-32.

ლაქის დაარსებას შეუდგნენ. თავიანთი გადაწყვეტილების გასამართლებლად ისინი აცხადებდნენ: „ჩვენ უკვე დიდი ხანია მდიდრებმა ქალაქიდან გამოგვაძევეს. იტალია ყველგან მოგვცემს ჰაერს, წყალსა და სამარეს. სანამ რომში ვცხოვრობდით, განა იგი სხვა რამეს გვაძლევდა? არაფერს — გარდა იმისა, რომ ნება გვქონდა, მდიდრებისათვის გვეომა და ჭრილობებისაგან დაეზოცილიყავით“.² პლებეები კარგად გრძობდნენ თავიანთ ძალას, გრძობდნენ იმასაც, რომ პატრიციები მათ გარეშე განწირულნი იყვნენ. ამიტომ კატეგორიული ტონით ამბობდნენ უარს რომში დაბრუნებაზე.

დამსახურებულ სენატორთა დელეგაცია რამდენჯერმე გაწბილებული დაბრუნდა. ხანგრძლივი დავა მენენიუს აგრიპას გამჭრიახობის წყალობით დასრულდა. დახელოვნებულმა ორატორმა პლებეები დაარწმუნა, რომ სამშობლოს ინტერესები სადავო საკითხების უემოციო განსჯას მოითხოვდა. იგი აშკარა დემაგოგიაზე გადავიდა და აზვირთებული განდგომილები, პოპულარული არაკის ზუსტი მოხმობით, რეალობას დაუბრუნა. მენენიუსმა პლებეები სიტყვების თამაშით განაიარაღა. მან მიმართა მსმენელებს: ადამიანის სხეულის ნაწილებმა უკმაყოფილება გამოთქმევს იმის გამო, რომ ემსახურებოდნენ კუჭის მოთხოვნებს. მათი აზრით, კუჭი არის პარაზიტი, არაფერს აკეთებს და ტკებთ იმით, რასაც თავდაუზოგავი შრომით აწვდიან. გადაწყვიტეს მისი დასჯა. შეთანხმდნენ, რომ უარს იტყოდნენ თავიანთი ფუნქციების შესრულებაზე და კუჭს დაიმორჩილებდნენ. შეუდგნენ განზრახვის შესრულებას. ყველა ორგანომ შეწყვიტა მოქმედება. დაიწყო სხეულის დაუძლურება და ჩამოხშობა. როცა ადამიანი სიკვდილის პირას მივიდა, მხოლოდ მაშინ მიხვდნენ, რომ კუჭი უდანაშაულო იყო. დაუბრუნდნენ ადრინდელ საქმიანობას და სხეულიც გადარჩა.³ მენენიუს აგრიპას სიტყვებით, სახელმწიფო, ადამიანის სხეულის მსგავსად, წარმოადგენს ერთ მთლიან ორგანიზმს და მისი წევრებიც ვალდებული არიან განსაზღვრული და აუცილებელი მოვალეობანი შეასრულონ.⁴

მენენიუს აგრიპამ პლებეები რომში დააბრუნა. პატრიციები სერიოზულ დათმობაზე წავიდნენ. დათანხმდნენ, რომ შექმნილიყო პლებეების უფლებათა დამცველის, სახალხო ტრიბუნის მაგისტრატურა.

სახალხო ტრიბუნებს ირჩევდნენ პლებეების წრიდან. თავდაპირველად იყო ორი ტრიბუნი, დროთა განმავლობაში მათი რაოდენობა ათამდე გაიზარდა. ტრიბუნის მოვალეობას შეადგენდა პლებეების ინტერესების დაცვა. იგი აღჭურვილი იყო ფართო უფლებამოსილებით, სარგებლობდა

2 Plut. Coriol. 6.

3 Plut. Coriol. 6. Liv. II, 32, 5. პლუტარქესა და ტიტუს ლივიუსის გარდა ანალოგიური შინაარსის არაკი ფართოდ იყო გავრცელებული ძველ სამყაროში. იხ. ქსენოფონტი, მოგონებები სოკრატეზე, II, 3, 18-19. ციცერონი, De offic. III, 21. პავლე, პირველი ეპისტოლე კორინთელთა მიმართ, 12, 12-27.

4 მენენიუს აგრიპას დემაგოგიური სიტყვის შესახებ ვრცლად იხ. მ. ალექსიშვილი, აი, რას ამბობს ისტორია, თბ., 1953, გვ. 316-319.

ვეტოს უფლებით სენატისა და კონსულების ნებისმიერ დადგენილებაზე, თუ ჩათვლიდა, რომ მათი მოქმედება მიმართული იყო პლებების წინააღმდეგ. სახალხო ტრიბუნს განსაზღვრული ჰქონდა მკაცრი რეგლამენტი, მისი იურისდიქცია ვრცელდებოდა მხოლოდ რომზე, ქალაქის გარეთ მას უფლებები ეკვეცებოდა. ტრიბუნის სახლის კარები დღითა და ღამით ღია უნდა ყოფილიყო, რომ უსამართლობით შევიწროებულ პლებების ნებისმიერ დროს შესძლებოდა მისი ნახვა.⁵

სახალხო ტრიბუნის მაგისტრატურის დაწესებას პატრიციების გარკვეული ნაწილი მტრულად შეხვდა. განსაკუთრებული შეურიგებლობით გამოირჩეოდა გნეუს მარციუს კორიოლანუსი.⁶

ძვ. წ. V საუკუნის დასაწყისში რომში განვითარებული მოვლენები ლეგენდარული გადმოცემებისაგან თავისუფალი არ არის, მაგრამ იმის რეალობის აღიარებას, რომ ანალებში ასახულია პატრიციებისა და პლებების ბრძოლის მნიშვნელოვანი პერიოდი და რომის სამფლობელოთა გაფართოების პირველი ნაბიჯები, ვერ გავექცევით.

საინტერესოა, რომ რომაული დაპყრობების ისტორია კორიოლანუსის მოღვაწეობით იწყება.

გნეუს მარციუსს ღიძება მოუტანა ვოლსკების ქალაქ კორიოლის⁷ აღება, რაზეც მეტყველებს კოგნომენი (მეტსახელი) კორიოლანუსი. გნეუს მარციუს კორიოლანუსი იყო არისტოკრატიული გვარის წარმომადგენელი და შეუპოვრად იცავდა პატრიციების უპირატესობის იდეას. იგი დანაშაუ-⁵სახალხო ტრიბუნის მაგისტრატურის დაწესებით დაიწყო პლებების აღმასვლის პერიოდი. დროთა განმავლობაში გაუქმდა მთელი რიგი შეზღუდვები და პლებებმა ყველა თანამდებობის (პრეტორის, კონსულის, ცენტორის, დიქტატორის და სხვ.) დაკავების უფლება მოიპოვეს.

პატრიციებისა და პლებების წოდებრივი დაპირისპირება დასრულდა ძვ. წ. 287 წელს. პლებური წარმომავლობის დიქტატორის კვინტუს ჰორტენზიუსის ინიციატივით მიიღეს კანონი, რომლის ძალითაც პლების გადაწვევტილებანი, ტრიბების მიხედვით, უთანაბრდებოდა ცენტურიატული კომიციის (სახალხო კრების) დადგენილებებს. შეზღუდვათა გაუქმების შემდეგ წარმოიშვა გაბატონებული ფენა პატრიციებისა და მდიდარი პლებების შემადგენლობით, რომელიც ატარებდა ნობილიტეტის სახელწოდებას (*nobilis, nobilitas*, გვაროვანი, სახელოვანი).

სახალხო ტრიბუნები თვალსაჩინო გავლენას ახდენდნენ რომის რესპუბლიკის პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. რომის ისტორიაში განსაკუთრებული როლი შეასრულეს ძვ. წ. II საუკუნის 30-იანი წლების სახალხო ტრიბუნებმა — ტიბერტიუს და გაიუს გრაკუსებმა, რომელთა რეფორმისტული მოღვაწეობა ახალი ეპოქის (სამოქალაქო ომის) დასაწყისად არის მიჩნეული.

⁶ანტიკური ავტორები კორიოლანუსის საკუთარ სახელს განსხვავებულად გავწვდიან. ლივიუსთან და ფლორუსთან არის გნეუსი. პლუტარქე და აპიანე უწოდებენ გაიუსს, ვეტროპიუსი — კვინტუსს. სამეცნიერო ლიტერატურაში მიღებულია გნეუსი. შექსპირის ტრაგედიაში მთავარ გმირს ჰქვია გაიუსი, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ დრამატურგი იყენებდა პლუტარქეს „პარალელურ ბიოგრაფიებს“.

⁷რომაელებმა კორიოლი ძვ. წ. 493 წელს აიღეს. იგი რომიდან 30 კმ დაშორებით მდებარეობდა. პლინიუს უფროსის დროს (ახ. წ. I საუკუნეში) კორიოლი, როგორც ქალაქი, აღარ არსებობდა, ნანგრევებად იყო ქცეული. Plin. NH III, 69.

ლად მიიჩნევდა პლებეების უფლებების გაფართოებას და კატეგორიულად მოითხოვდა სახალხო ტრიბუნის თანამდებობის გაუქმებას. ანტიკური ავტორები პირდაპირ მიუთითებენ, რომ კორიოლანუსი ცდილობდა ბრძოლის ველზე მოპოვებული სახელის გამოყენებას პოლიტიკურ ასპარეზზე.⁸

დაძაბულ მდგომარეობას დაემატა ეკონომიკური პრობლემაც. რომში შემოიტანეს ხორბალი. დარიბი მოსახლეობა მოელოდა, რომ ხორბალი იაფად გაიყიდებოდა. მოთხოვნას წინ აღუდგა გენუს მარციუსი. მისი აზრით, დადგა ხელსაყრელი მომენტი პლებეების აღრინდელ უფლებებში დასაბრუნებლად. მან მოუწოდა სენატს, არ დაეთმო და შეღავათები არ დაეშვა. იმ სენატორებს კი, რომლებიც ხალხის გულის მოგების მიზნით პურის იაფად გაყიდვას უჭერდნენ მხარს, მოღალატეებს უწოდებდა. კორიოლანუსის წინადადებით, თუ პლებეებს იაფი პური სურდათ, მაშინ უარი უნდა ეთქვათ მოპოვებულ უფლებებზე, რითაც აღდგებოდა პატრიციების შელახული ავტორიტეტი.⁹ კორიოლანუსის გაზვიადებულ ამბიციებს რომაული კანონმდებლობით განმტკიცებული დემკორატიული გარემო უნდობლად ეკიდებოდა, პატრიციების დიდი ნაწილიც არ უჭერდა მხარს.

კორიოლანუსი არა მარტო პლებეებს, არამედ რომის სენატსაც დაუპირისპირდა. მდგომარეობა გაამწვავა კონსულის არჩევნებში მონაწილეობის სურვილმა. სამშობლოს წინაშე დამსახურების წყალობით, გამარჯვებაში დარწმუნებულმა, თამამად წამოაყენა თავისი კანდიდატურა. მოვლენები კორიოლანუსის გემის საწინააღმდეგოდ წარიმართა, ხალხმა ხმა არ მისცა. არჩევნებში დამარცხება პლუტარქეს კანონზომიერად მიანჩნია, რადგან მარციუსი „უპირატესად ეყრდნობოდა თავისი სულის მგზნებარე და პატივმოყვარულ ხასიათს, როგორც სიდიადისა და კეთილშობილების გამოხატულებას, მაგრამ შეგონებისა და აღზრდის მეშვეობით არ ჰქონდა შეძენილი მტკიცე სიდინჯე და ღმობიერება, რაც სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის სრულყოფისათვის უთუოდ საჭიროა. არც ის უწყობდა, რომ ვინც ხელს ჰკიდებს საზოგადოებრივ საქმეს და ადამიანებთან ურთიერთობის დამყარებისაკენ მიისწრაფვის, მან განსაკუთრებით უნდა აარიდოს თავი თვითკმაყოფილებას... მეტისმეტად ჯიუტი და პირდაპირი მარციუსი ყველაფერში გამარჯვების მოპოვების სურვილს მამაცობის საქმედ თვლიდა და ვერ ხვდებოდა, რომ ასეთი მისწრაფება უძლურებისა და უნებისყოფობის შედეგია, რასაც ავი სიმსივნის მსგავსად ტანჯული და აფორიაქებული სულისკვეთება წარმოქმნის“.¹⁰ პლუტარქეს თანახმად, კორიოლანუსი სახელმწიფო მოღვაწისათვის აუცილებელი თვისებებიდან არცერთს არ ფლობდა. იგი დაუფარავად გამოთქვამდა თავის აზრს და არ ითვალისწინებდა იმ ძალას, რომელსაც უპირისპირდებოდა. კრიტიკულ

⁸ Liv. II, 32, Plut. Coriol, 17.

⁹ Liv. II, 32, Plut. Coriol, 17.

¹⁰ Plut. Coriol, 15.

სიტუაციაში ოდნავადაც არ შეურბილებია მკაცრი ტონი არა მარტო პლებების, არამედ სენატორების მიმართაც. დიპლომატიური წინდახედულობის გარეშე იბრძოდა დასახული მიზნის მისაღწევად.

სახალხო ტრიბუნებმა თავიანთი უფლებამოსილება პირველად კორიოლანუსის წინააღმდეგ გამოიყენეს. მათ მოითხოვეს, სადავო საკითხები სასამართლოს განეხილა და რა გადაწყვეტილებასაც მსაჯულები მიიღებდნენ, გამოეცხადებინათ საბოლოო ვერდიქტად. ბრალდების უსაფუძვლობაში დარწმუნებული კორიოლანუსი უყოყმანოდ დათანხმდა ტრიბუნებს, რომ საქმე სასამართლოს განეხილა. პროცესზე სახალხო დამცველებმა სრული თავისუფლება იგრძნეს და უამრავი ბრალდების წამოყენებით შეძლეს გნეუს მარციუსის გამტყუნება. მდგომარეობა განსაკუთრებით იმან გაართულა, რომ საქმის გარჩევაში ძირითადად ღარიბები მონაწილეობდნენ. სასამართლომ კორიოლანუსს სამუდამო გაძევება გადაუწყვიტა. პლუტარქე წერს, სასამართლოს შემდეგ „ხალხი ისე დაიშალა, თითქოს დიდი ომი მოეგოს, ხოლო სენატი მწუხარებამ და სასოწარკვეთამ მოიცვა, რადგან ხალხს ასეთი თავხედობის ჩადენის უფლება მისცა“.¹¹

რესპუბლიკის ისტორიაში დემოკრატიამ პირველად გამოავლინა თავისი ნება და აქტიურ პოლიტიკას ჩამოაშორა არასასურველი პიროვნება. პლებების რიცხობრივი უპირატესობა თვისებრივ სიმადლეს მიუახლოვდა და ანგარიშგასაწევ ძალად ჩამოყალიბდა.

დემოკრატიის პირველი გაელვება რომს მომაკვდინებელ მახვილად შემოუბრუნდა. სამშობლოდან მოკვეთილი კორიოლანუსი, სამშობლოს დაუძინებელ მტრად გადაიქცა. გაბოროტებულმა დატოვა რომი, მისი გონება მხოლოდ შშობლიური ქალაქის უმადურ მცხოვრებთა დასჯაზე ფიქრობდა. მიზნის მისაღწევად მან არჩევანი შეაჩერა რომაელების მოსისხლე მტრებზე ვოლსკებზე, რომელთა მიწა-წყლის აოხრებამაც მარციუსს დიდი სახელი მოუტანა. შურისძიებით ანთებული გადავიდა ვოლსკების ტერიტორიაზე, ფარულად შევიდა ქალაქ ატრიუმში, წარუდგა ყველაზე სახელოვან ვოლსკს — ტულუს ამფიდიუსს და განუცხადა: ჩემი მსგავსი მტერი ვოლსკებს არ ჰყოლიათ. ამჯერად სამშობლოდან გამოძევებული მოვედი შენთან, რომ შენი და ვოლსკების დახმარებით სამაგიერო გადაუფხადო რომაელებს. „ჩემი უიღბლობა ვოლსკთა საერთო ბედნიერებას მოიტანს, ვინაიდან უკეთ ვიბრძოლებ თქვენთვის, ვიდრე თქვენს წინააღმდეგ ვიბრძოდი, იმდენად, რამდენადაც იმათთან შედარებით, რომელთაც მოწინააღმდეგის შესახებ ცნობები არ გააჩნიათ, უკეთესად ქვეყიან ომს ისინი, რომელთაც მტრის ავან-ჩავენი კარგად უწყვიან, მაგრამ თუ შენ უარი თქვი რომაელებთან ომზე, მეც აღარ მსურს სიცოცხლე და შენც რაღას გარგია, დაზოგო შენი ძველი მტერი და მეტოქე — სრულიად უსარგებლო და უხეირო“.¹² ტულუს ამფიდიუსი სიხარულით შეხვდა კორიოლანუსს

¹¹ Plut. Coriol. 20.

¹² Plut. Coriol. 23.

და დააიძვლა: „ვოლსკები მეტი სიკეთით გადაგიხდიან სამაგიეროს“.¹³

კავშირი მაშინვე გაფორმდა. ვოლსკებმა კორიოლანუსი ტულუს ამფიდიუსთან ერთად წინამძღოლად აირჩიეს. მათ კორიოლანუსის რჩევით, დაარღვიეს რომთან საზავო ხელშეკრულება და ომი გამოუცხადეს. საომარი მოქმედება კორიოლანუსის გეგმით წარიმართა. ვოლსკები შეიჭრნენ რომის სამფლობელოებში და დაიწყეს რბევა. პატრიციების სახელის გატეხის მიზნით, აჩანაგებდნენ პლებების საკუთრებას, ხოლო პატრიციებისას ხელუხლებლად ტოვებდნენ. პირველმა ნაბიჯმა შესანიშნავი როლი შეასრულა. გამოიკვეთა განხეთქილება პატრიციებსა და პლებებს შორის. გამარჯვებაში დარწმუნებულმა კორიოლანუსმა ვოლსკების ლაშქარი რომის მიმართულებით დაძრა, ელვისებური დარტყმით აიღო ლათინური ქალაქები და რომიდან ორმოცი სტადიონის დაშორებით დაბანაკდა.

რომში სიტუაცია უკიდურესად დაიძაბა, ქალაქი გარშემორტყმული იყო შურისმაძიებლებით, რომლებსაც სათავეში ედგა გნეუს მარციუს კორიოლანუსი.

სენატმა გამოსავალი მოლაპარაკებას მიანდო. პლუტარქე წერს, წარუზავნილ ელჩობაში ძირითადად „მარციუსის მახლობლები იყვნენ და იმედოვნებდნენ, რომ მაინც ნათესავი და შინაური კაცისაგან დიდ კეთილგანწყობას იგრძნობდნენ, მაგრამ არაფერი ამის მსგავსი არ მოხდა. ისინი მტრის ბანაკზე გატარებით მიიყვანეს მარციუსთან, რომელიც ამაყად და მოუდრეკელი ზვიადობით იჯდა ვოლსკთა შორის უპირველესი კაცებით გარშემორტყმული“.¹⁴ კორიოლანუსმა, როგორც ვოლსკების მთავარსარდალმა, მოითხოვა, რომაელებს დაებრუნებინათ მიტაცებული ქალაქები, აგრეთვე ვოლსკებისათვის მიენიჭებინათ ლათინების თანაბარი უფლებები. ელჩებს მოფიქრებისათვის მისცა ოცდაათი დღე, ბანაკი აშალა და რომის სამფლობელოები დატოვა.

გავიდა ოცდაათი დღე. კორიოლანუსმა საომარი მოქმედებები განაახლა. „რომაელებმა ისევ მიუგზავნეს ელჩები თხოვნით, დაეცხრო რისხვა, გაეყვანა ვოლსკები მათი მიწა-წყლიდან და მერმე გაეკეთებინა და ებრძანებინა ის, რაც მისი ფიქრით, ორივე ხალხისათვის უმჯობესი იქნებოდა... მარციუსმა ელჩებს უპასუხა: ვითარცა ვოლსკების სარდალი ვერაფერს გეტყვით, ხოლო როგორც ჯერ კიდევ რომაელი მოქალაქე გირჩევთ და მოგიწოდებთ, გონივრული გულისხმიერებით მოეკიდოთ სამართლიანად წაყენებულ პირობებს და სამი დღის შემდეგ მოხვიდეთ ჩემთან დათქმულ პირობათა მიღების გადაწყვეტილებით. თუ სხვა აზრზე დადგებით და კვლავ მოხვალთ ჩემთან ბანაკში ცარიელი სიტყვებით, იცოდეთ, თქვენს უშიშროებას მე უკვე ვეღარ უზრუნველვყოფ“.¹⁵

¹³ Plut. Coriol, 23.

¹⁴ Plut. Coriol, 30.

¹⁵ Plut. Coriol, 32.

რომის ელჩები ხელმოცარული დაბრუნდნენ. ქალაქში არნახულმა უიმედობამ დაისადგურა. სენატი გრძნობდა კატასტროფის მოახლოებას. რომაელთა შორის ყველაზე სახელოვანი სარდალი მოემართებოდა თანამოძმეთა დასასჯელად. მისი მრისხანება უახლოესმა ადამიანებმაც ვერ ჩააცხრეს. ქალაქი უიმედო მდგომარეობაში იმყოფებოდა. ამ დროს მოხდა რომის ისტორიის უიშვიათესი მოვლენა: სამშობლოს ხსნის მანტია მოისხეს წარჩინებული გვარის რომაელმა ქალებმა.¹⁶ ორიგინალური იდეის ავტორად ანტიკური ავტორები ასახელებენ პირველი კონსულის, პუბლიუს ვალერიუს პოპლიკოლას დას — ვალერიას. მან შეკრიბა ქალები და დაარწმუნა ისინი, რომ გადარჩენის ერთადერთ იმედს წარმოადგენდა კორიოლანუსის დედა. ვალერიას წინადადებას წარჩინებული გვარის მანდილოსნები ერთსულოვნად შეუერთდნენ. ქალთა ჯგუფი ქწვია კორიოლანუსის დამწუხრებულ ოჯახს. ვალერიამ შთამბეჭდავი სიტყვით მიმართა მტრად ქცეული რომაელის დედასა და ცოლს: „ვოლუმნიავ და ჩემო ვერგილიავ¹⁷, ჩვენ ქალები მოვედით თქვენთან, ქალებთან, არა სენატის გადაწყვეტილებით და ხელისუფალთა ბრძანებით, არამედ, ეტყობა ღმერთმა შეისმინა ჩვენი ვედრება და შეგვაგონა, თქვენ მოგმართოთ და გთხოვოთ ხსნა ჩვენთვისაც და სხვა მოქალაქეებისთვისაც და გვინდა, დაგარწმუნოთ, რომ ჩვენი ხსნით თქვენ იმაზე მეტი საჩინო სახელით შეიმოსებით, როგორც მოიხვეჭეს საბინელმა ქალებმა, რომლებმაც ერთმანეთთან მებრძოლი თავიანთი მამები და ქმრები მშვიდობისა და მეგობრობის დასამყარებლად შეარიგეს. წამოგვეყვით მარციუსთან, შეუერთდით ჩვენს ვედრებას და იყავით ჭეშმარიტი და სამართლიანი მოწმენი სამშობლოსათვის! მიუხედავად იმისა, რომ იგი უბედურებას უბედურებაზე განიცდის“.¹⁸

კორიოლანუსის დედა თითქოს ელოდა გამოწვევას. მისი პასუხი კიდევ უფრო ამძაფრებს ვალერიას სიტყვების შინაარსს. მის სიტყვებში კარგად ჩანს დიდი პასუხისმგებლობა და მოვალეობის გრძნობა სამშობლოს წინაშე. „მანდილოსნებო, ყველას თანაბრად საზიანო უბედურება დაგვიდგა, მაგრამ ჩვენ, მე და ვერგილიას, პირადი უბედურებაც გვჭირს: სახელი და სიქველე მარციუსისა ჩვენთვის დაკარგულია, ხოლო თვითონ მას, როგორც უხედავთ, მტრის იარაღში ჩამჯდარს, ეს იარაღი საფრთხისაგან კი არ იცავს, არამედ უთვალთვალებს. ყველაზე დიდი ტანჯვა ჩვენთვის მაინც ისაა, რომ დაუძღვრებულ სამშობლოს ჩვენი იმედილა დაშთენია! მე არ ვიცი, შეიწყნარებს თუ არა იგი ჩვენს თხოვნას ახლა, როცა ხელი აუღია სამშობლოზე, რომელსაც თავის დროზე დედასა და ცოლ-შვილზე მეტ პატივს სცემდა. მიუხედავად ამისა, აჰა, გამოგვიყენეთ, მოგვიკიდეთ ხელი და

¹⁶ Liv. II, 40, Plut. Coriol. 33.

¹⁷ ტიტუს ლივიუსთან კორიოლანუსის დედის სახელია ვეტურია, მეუღლესი ვოლუმნია. პლუტარქესთან დედას ჰქვია ვოლუმნია, მეუღლეს ვერგილია. ლიტერატურაში უპირატესობას ანიჭებენ პლუტარქესთან დაფიქსირებულ სახელებს.

¹⁸ Plut. Coriol. 33.

წავგიყვანეთ მასთან. სხვას თუ ვერაფერს ვიქმთ, ის მაინც ძალგვიძის, სამშობლოსათვის უკანასკნელი სუნთქვა ამოვუშვათ“.¹⁹

ვოლუნშიას გულწრფელობაში ეჭვი არაგის შეპარვია. ქალთა კრებული მაშინვე გაემართა ვოლსკების ბანაკისაკენ. ტიტუს ლივიუსის გადმოცემით, ვოლსკებმა მაშინვე შენიშნეს მავედრებელი ქალები და კორიოლანუსს მოახსენეს. ამ ამბავს იგი გულგრილად შეხვდა, მაგრამ როცა გაიგო, რომ მტირალ ქალთა შორის იმყოფებოდნენ მისი დედა და მეუღლე, გიჟივით წამოვარდა და გაიქცა მათთან შესახვედრად. აქ მოხდა საოცრება. დედამ შვილს მიახლოების უფლება არ მისცა, მან ვედრება რისხვით შეცვალა და ამაყად უთხრა: „ვიდრე მივიღებდე შენს კოცნას, გამაგებინე, მტერთან მოვედი თუ შვილთან, ტყვე ვარ შენს ბანაკში თუ დედა. ჩემმა ხანგრძლივმა სიცოცხლემ იქამდე მიმიყვანა, რომ გხედავდე ჯერ გაძევებულს, შემდეგ მტერს. შენ გაბედე აგეოხრებინა ის მიწა, რომელმაც მოგცა სიცოცხლე. ნუთუ შენში, თუშცა წადი განრისხებული და დაბრუნდი მუქარით, არ ჩაცხრა მრისხანება, როცა ფეხი შემოდგი მის საზღვრებში. და შენ გაბედე აგეოხრებინა ის მიწა, რომელმაც მოგცა სიცოცხლე და გამოგკვება. დაინახე რომი და არ გაიფიქრე: „ამ კედლებს იქით არის ჩემი სახლი და პენატები, ჩემი დედა, ცოლი და შვილები“. მაშასადამე, რომ არ მეშობე, ახლა მტერი არ იდგებოდა რომთან... თავისუფალი მოგკედებოდი თავისუფალ მამულში. მე ყველაფერი გამოგცადე, შენთვის არ იქნება უფრო დიდი სირცხვილი, ჩემთვის უფრო დიდი უბედურება. და ამ უბედურების ატანა დიდხანს არ შემიძლია. დაფიქრდი იმათზე, რომელთა წინააღმდეგაც მიდიხარ, რა ელოდებათ — ნაადრევი სიკვდილი თუ ხანგრძლივი მონობა“.²⁰

დედა-შვილის შეხვედრის სცენა პლუტარქესაც ვრცლად აქვს აღწერილი. „შვილო ჩემო, რომც არაფერი ვთქვათ, ჩვენი შესამოსელითა და საბრალო შესახედობითაც მიხვდები, რა შევიწროებულ ვითარებაში ჩავვაყენა შენმა განდგომამ. აბა, შენ თვითონ განსაჯე ახლა, ვართ თუ არა აქ მოსულ, აი, ამ ქალებში ჩვენ ყველაზე მეტად უბედურნი, რომელთაც მსახვრალმა ბედმა ყველაზე საამო სანახაობა ყველაზე სამიშად გადაგვიქცია: გვაყურებინებს, ვით მოუქცევია მშობლიური ქალაქი ალყაში მის კედლებთან ჩამჯდარ ჩემს შვილს. შეუძლებელია ერთსა და იმავე დროს ვთხოვოთ ღმერთებს სამშობლოს გამარჯვებაც და შენი ხსნაც, რამეთუ ყველა წყველა-კრულვა, რაც შეიძლება მტერმა გვისურვოს, ჩვენთვის ლოცვა-ვედრების საგანია“.²¹ დედა თანდათან მკაცრი ხდება, „იცოდე და მზად იყავ იმისათვის, რომ შენ სამშობლოს წინააღმდეგ ბრძოლაში ჩაბმას შეძლებ მხოლოდ და მხოლოდ მშობელი დედის გვამზე გადაბიჯებით! ღმერთმა ნუ მომასწროს ის დღე, თანამოქალაქეები ტრიუმფს იხდიდნენ

¹⁹ Plut. Coriol, 33.

²⁰ Liv. II, 40.

²¹ Plut. Coriol, 33.

ჩემს შვილზე გამარჯვების გამო, ანდა პირიქით, ჩემი შვილი ზეიმობდეს სამშობლოს დამარცხებას! მე რომ შენ გთხოვო, გადაარჩინო სამშობლო და შემუსრო ვოლსკები, მეტისმეტად ძნელი, თითქმის გადაუწყვეტელი ამოცანა დაგიდგებოდა, შვილო: ბოროტი საქმეა თანამოქალაქეთა განადგურებაც და იმათი ღალატიც, ვინც ნდობა გამოგიცხადეს. ახლა მხოლოდ იმას ვითხოვ, რომ ავიცილოთ ეს ბოროტება, რაც ორივე ხალხს ერთნაირად მოუტანს ხსნას და უფრო მეტად საპატიო იქნება ვოლსკებისათვის. ისინი სახელს მოიხვეჭენ იმით, რომ გამარჯვებულებმა ყველაზე დიდი სიკეთე — მშვიდობა და მეგობრობა მიანიჭეს დაძლეულთ და არანაკლებ — საკუთარ თავსაც. და თუ ეს ასრულდა, უმთავრესი მიზეზი ამ სიკეთისა იქნები შენ, მაგრამ თუ ეს ასე არ მოხდება, ორივე ხალხისათვის შენ აღმოჩნდები დამნაშავე. ომის შედეგი გაურკვეველია, მაგრამ ეს კი სრულიად ცხადია: თუ გაიმარჯვებ, სამშობლოსთვის მუდამ ბოროტ სულად დარჩები, თუ დამარცხდი, შენზე იტყვიან: თავისი რისხვის წყალობით გახდა მიზეზი კეთილისმყოფელთა და მეგობართა უდიდესი უბედურებისაო“.²²

კორიოლანუსი დედის მონოლოგს უსიტყვოდ უსმენდა. ვოლუმნიას არგუმენტებმა მას ხმის ამოღების უნარი წაართვა. აშკარა იყო დედის უპირატესობა. ამიტომ, რასაც ფიქრობდა, ბოლომდე თქვა და გამარჯვებულის პოზიციიდან მიმართა: „რატომ ხმას არ იღებ, შვილო? როგორ ფიქრობ, რა უფრო უკეთესია: ყველაფერი საკუთარ რისხვასა და გულში ჩაბუდებულ ბოროტ წყენას დაუმორჩილო, თუ ხალისით დაუთმო საკუთარ დედას, რომელიც ესოდენ დიდი საქმის აღსრულებას გემუდარება?... არავის ასე არ ეგების მაღლიერების ბეჯითად დაცვა, როგორც შენ, უმაღურობის წინააღმდეგ ასე მკაცრად მებრძოლს! მამულს შენ უკვე გადაუხადე წყენის სამაგიერო, მაგრამ დედისათვის მაღლობის გადასახდელად ჯერჯერობით არაფერი გაგიკეთებია. ამიტომ ყველაზე წმინდა და ღირსეული საქმე იქნებოდა, ყოველგვარი იძულების გარეშე, შეგესრულებინა ჩემი თხოვნა, ესოდენ კეთილშობილი და სამართლიანი. თუ ვერ გაჯერებ, რატომ არ უნდა მიემართო ჩემს უკანასკნელ იმედს!“ ამ სიტყვებზე ვოლუმნია შვილს ფეხებში ჩაუვარდა... ეს რა მიქენი დედაჩემო! — შესძახა მარციუსმა, მერმე ფეხზე წამოაყენა და მისი მარჯვენა ხელი მკერდზე მიიხუტა: „შენ გაიმარჯვე, დედაჩემო... მე უკან ვიხევე, მხოლოდ შენგან დამარცხებული“.²³

კორიოლანუსმა მეორე დილით ვოლსკების ბანაკი აშალა და რომის მისადგომებს გაეცალა. მარციუსს ვოლსკებმა ღალატი არ აპატიეს, გაასამართლეს და სიკვდილით დასაჯეს.

ბრძოლის ველზე დაუმარცხებელი კორიოლანუსი, დაამარცხა საკუთარმა დედამ. შვილმა ვერ გადალახა ვოლუმნიას მიერ აღმართული კედელი. „შენ წახვალ რომზე მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც გადაივლი

²² Plut. Coriol, 34.

²³ Plut. Coriol, 36.

ჩემს გვამზე“. ამ სიტყვებმა დააგდებინა მახვილი კორიოლანუსს. მან ადამიანურ ვნებებზე ამაღლებულ შეგონებას ვერაფერი დაუპირისპირა და მის ნებას დაჰყვა. ღირსეულმა დედამ მიზანს მიაღწია, ოღონდ მიზანს შეეწირა შვილი. შეწირული მსხვერპლი დედისათვის ტრაგედიის შემსუბუქება იყო. ვოლუმნიას აზრით, მოღალატის მძიმე ტვირთის ტარებას, სიკვდილი სჯობდა, მას უდიდეს სასჯელად მიაჩნდა შერცხვენილი და ღირსებააყრილი შვილის სიცოცხლე. დედამ დაძლია მშობლიური გრძნობა და ამაღლდა იმათ დონეზე, რომლებიც ქმნიდნენ რომაულ დიდებას.

კორიოლანუსი დედის განაჩენს დაემორჩილა და დამარცხება აღიარა: „შენ გაიმარჯვე, დედაჩემო... მე უკან ვიხვე, მხოლოდ შენგან დამარცხებულნი“. ვოლუმნიამ შვილს გონება გაუნათა, მაგრამ მოღალატის სახელი ვერ ააცილა. ბერძნულ-რომაულმა მწერლობამ მას მოღალატის მარადიული დადი დაასვა. უკიდურესად უარყოფითად ახასიათებდა კორიოლანუსს ციცერონი, ხოლო პლუტარქემ „პარალელურ ბიოგრაფიებში“ კორიოლანუსის პარალელი ელადის წარსულიდან, ალკიბიადესთან გაავლო.

სამეცნიერო ლიტერატურაში, ლეგენდარული ამბების სიჭარბის გამო, მიახლოებით განსაზღვრავენ კორიოლანუსის მოღვაწეობის ისტორიულ ჩარჩოებს. ქალაქ კორიოლის აღება, ტრადიციის გათვალისწინებით, ძვ. წ. 493 წელს უნდა მომხდარიყო. პლებებთან დაპირისპირებისა და კორიოლანუსის რომიდან განდევნის თარიღად ძვ. წ. 491 წელს ვარაუდობენ. ვოლსკების ლაშქარს იგი მეთაურობდა ძვ. წ. 489-488 წლებში. კორიოლანუსის ცხოვრების სხვა ეპიზოდებით კლიო არ დაინტერესებულა.

გნეუს მარციოს კორიოლანუსს საკუთარმა დედამაც კი არ აპატია გამრუდებულ გზაზე დგომა და ასწავლა, როგორ უნდა მოქცეულიყო. ვოლუმნია ანტიკურმა მწერლობამ დიდების შარავანდელით შეამკო. იმავე ტრადიციამ ტრაგიკული გმირის სახელი მოღალატის სინონიმად დაუტოვა საუკუნებს.

P.S. კორიოლანუსების სიმცირეს საქართველო არასდროს განიცდიდა. განსაკუთრებული სიმრავლე იგრძნობა დღეს. ქართველო დედებო, ვიდრე გვიან არ არის, გამოიჩინეთ კეთილგონიერება და თქვენი ნაშვილები გამოსტაცეთ ისტორიის მკაცრ სამსჯავროს. გვახსოვდეს თეოდორ მოძუენის სიტყვები: „ისტორიას არ უყვარს კორიოლანუსები“.